

www.svensktnaringsliv.se

STORGATAN 19, 114 82 STOCKHOLM, TELEFON 08-553 430 00

Denna skrift kan beställas från:

Svenskt Näringsliv Förlagsservice

811 88 Sandviken

Tel: 020-72 00 00

Fax: 026-24 90 11

Svenskt Näringslivs ranking av
företagsklimatet i kommunerna

Förutsättningar för
företagande 2004

Framgångsrika företag är en förutsättning för tillväxt och välstånd. Men hur gynnsamma är egentligen förutsättningarna för företagande runt om i Sverige?

Svenskt Näringslivs kommunranking, som redovisas för fjärde året, visar att skillnaderna fortfarande är stora mellan kommunerna. Glädjande är att många kommuner, speciellt några som legat långt ner i rankingen tidigare, nu förbättrar sitt företagsklimat.

Svenskt Näringsliv kartlägger hur företagarna ser på företagsklimatet i sina hemkommuner genom återkommande enkätundersökningar. Den senaste undersökningen genomfördes av SCB på vårt uppdrag. Den påbörjades i september 2003 och avslutades i april 2004. Svarsfrekvensen var 70 procent.

De enkätsvar vi fått från drygt 41 000 företagare i landets alla 290 kommuner visar på avsevärda skillnader, trots att stora delar av regelverket är nationellt.

När vi kompletterar företagarnas betyg på hemkommunens företagsklimat med statistiska data, exempelvis nyföretagande och utbildningsnivå, får vi en rankinglista som ger en bra bild av förutsättningarna för företagande runt om i Sverige, se avsnittet Så här har vi räknat, sidan 15.

Ett gott företagsklimat är ett helhetsbegrepp och dess innebörd avgörs ytterst av företagarnas uppfattning om detta. Vi definierar *företagsklimat* som summan av de *attityder, regler, institutioner och kunskaper* som möter företagaren i vardagen.

Lokala aspekter och tillämpningar är ofta avgörande för företagens bedömning av klimatet och förutsättningarna, särskilt för ett aktivt entreprenörstänkande och nyföretagande. Att förbättra företagsklimatet är ett stort antal processer. I den lokala miljön - kommunen, orten - krävs att företagare och medarbetare samarbetar med politiker, myndigheter, skola, media och andra aktörer. Detta förutsätter en bred och djup förståelse i samhället för innebörden och vikten av ett gott företagsklimat.

TIOKAMPARE

Vi har i tidigare skrifter beskrivit hur förutsättningarna för företagande skiljer sig åt mellan regioner, kommuner och till och med grannkommuner. Mycket beror

på historia och traditioner¹. I år kan konstateras att flera regioner är på fram-marsch, speciellt de gamla bruksregionerna. Många kommuner i Västmanland, Värmland, Jämtland, Dalarna, Kalmar och Kronoberg går framåt. Likaså i Göteborgsregionen och Östergötland. Däremot backar ett större antal kommuner i kända företagarregioner som Jönköping, Stockholm och Skåne.

2004 års bästa företagsklimat finns i Solna som därmed puttar ner fjolårets segrare Vellinge till andra plats. Solna samlar ihop 5016,1 poäng (max 5220), med Vellinge strax efter på 4901,2 poäng. Solna slår Vellinge tack vare bättre resultat på statistikdelen av rankingen². I enkätdelen har Solna förbättrat kommunala regler och byråkrati, tillgång på kompetent arbetskraft (där man är etta) och det viktiga sammanfattande omdömet. Men Vellinge är bättre, om än knappt, på enkätdelen där endast 4,1 poäng skiljer de båda åt. Vellinge är främst bättre på attityder. Solna har bättre infrastruktur och bättre tillgång på kompetent arbetskraft. Solna vinner för att kommunen är bra på alla faktorer, inte bäst i allt men en framgångsrik tiokampare. Täby, Sollentuna och Danderyd följer efter tättduon. Se hela rankinglistan på sid 17-19.

Jämfört med fjolårets ranking är förändringarna i toppen relativt små. Storstadskommunerna – framför allt de i norra Stockholmsområdet – har avancerat förbi landsortskommunerna. Detta gäller dock långt ifrån alla Stockholmsnära kommuner där fler faller än går upp.

Ängelholm, som i 2003 års ranking steg med 48 placeringar till en sjunde plats, är bästa landsortskommun och befäster sin ställning med en åttonde plats. Trots att Habos företagare har givit kommunen det bästa sammanfattande omdömet om företagsklimatet i landet, faller kommunen några placeringar från en femte till en elfte plats. Kommunalskatten har höjts och nyföretagandet är lågt.

Värgårda och Mönsterås är två andra kommuner som jobbar uthålligt med att förbättra företagsklimatet. Något som verkligen märks framför allt i våra enkäter. Kustkommunen Mönsterås i Kalmar län ligger på tjuogoandra plats. Kommunen kan glädjas åt att ha de bästa attityderna till företagande hos både kommunpolitiker och kommunala tjänstemän. Dessutom får även kommunens service samt regler och byråkrati högst betyg i Sverige.

Bottensskiktet i årets ranking visar en del förändringar. Lilla Edet intar bottenplaceringen strax bakom Eda och Bengtsfors. Lilla Edet är bland de sämsta kommunerna i hela landet på både de statistiska faktorerna (utom marknadsförsörjning där man är 49:e bäst) och på företagarnas omdömen i enkäten.

¹ Läs mer i Förutsättningar för företagande i Sverige 2002 och 2003.

² Se Så här har vi räknat, sid 15.

Nyföretagandet fortsätter att sjunka från toppåret 2001 då antalet nyaktiva företag per tusen invånare var uppe i 8,5 till dagens aktuella siffra på 5,5. Kommunen har det sämsta betyget i sammanfattande omdöme om företagsklimatet, liksom skolans attityder till företagande. Dessutom intar man plats 288 på frågorna om osund konkurrens samt tele- och it-nät. Bäst placerad på enkätdelen blir Lilla Edet på frågan om kommunala regler och byråkrati med plats 242.

Förra årets tredje sämsta kommun Surahammar avancerar 43 platser till plats 244. Filipstad, de senaste årens jumbo, har tagit några få, men viktiga steg, uppåt i rankinglistan.

RAKETER OCH SJUNKBOMBER

I jämförelse med 2003 års ranking är det några kommuners placering som har förändrats dramatiskt. Den genomgående förklaringen till förändringarna är att företagarnas sammanfattande omdöme om företagsklimatet skiljer sig markant från den tidigare enkätundersökningen. Eftersom vi ger det sammanfattande omdömet stor vikt i rankingen ger det också stort utslag i placeringsförändringar. Dessutom har kommunerna gemensamt att förändringar också skett i bedömningen av attityder, kommunens service, regler och byråkrati. Dessa har framkommit vara nyckelfaktorer för ett bättre företagsklimat i analyser gjorda av Svenskt Näringsliv³.

Det går att förbättra det lokala företagsklimatet. Men det är inte lätt. I flera av kommunerna är förbättringen ett resultat av ett målinriktat, långsiktigt arbete där kommunala politiker och tjänstemän fört en konstruktiv dialog med ortens företagare. I såväl Kristinehamn som Alingsås har Svenskt Näringslivs kommunranking fungerat som ett "benchmarkverktyg". Båda kommunerna har målsatt sitt arbete att förbättra företagsklimatet utifrån en önskad placering. Förbättringsarbetet startade för cirka två år sedan. Detta till trots sjönk kommunerna några placeringar vid förra årets mätning. I år avancerar bägge markant.

Vi vill påpeka att rankingplaceringarna inte är direkt jämförbara mot tidigare års siffror eftersom vi i årets ranking modifierat poängberäkningen. Vi rankar samma faktorer, med samma viktning, men vi har tagit bort poängtrappan eftersom den skapade oönskade tröskleffekter. Numera rankar vi kommunerna i varje faktor, från 1 till 290. Detta skapar en tydligare, mer rättvis och lättförståelig ranking. Se Så här har vi räknat på sidan 15.

³ Läs mer i Förutsättningar för företagande i Sverige 2003 och i rapporten Så skapas ett sjudande företagsklimat, utgiven januari 2003. Bägge av Svenskt Näringsliv.

Raketer

2004 års framgångskommun är Kristinehamn som avancerar från plats 273 till plats 78. Det är en anmärkningsvärd bedrift. Tidigare års rankingresultat fungerade som en brandklocka och ledde till en kraftsamling där politiker och tjänstemän samarbetat med företagarna för att förbättra företagsklimatet. Kommunen har förbättrat samtliga omdömen i den senaste företagarenkäten. Den största förändringen står omdömet om de kommunala politikernas attityder för. I Kristinehamn framstår kommunen som en leverantör av service och tjänster till kommuninvånarna – företagare och andra.

De två öländska kommunerna Borgholm och Mörbylånga stiger rejält i 2004 års ranking. Borgholm avancerar 114 platser medan Mörbylånga stiger 78 platser. Kommunerna samarbetar kring näringslivsfrågor och erbjuder Ölands företagare ett brett utbud av information och aktiviteter. De drar fördel av den breddbandsutbyggnad som skett i Kalmar län med kraftigt förbättrade omdömen om tele- och IT-nätet som följd. I Borgholm är företagarna betydligt mer positiva till kommunalpolitikernas attityder och kommunens service. Det sammanfattande omdömet har förbättrats påtagligt.

Arvika stiger 108 platser och hamnar på plats 90 i 2004 års ranking. Kommunen kan nu skörda frukten av ett ambitiöst och långsiktigt arbete för att förbättra företagsklimatet. Attityder, låg förekomst av osund konkurrens, tillgång till kompetent arbetskraft och ett väsentligt förbättrat sammanfattande omdöme är resultatet.

På lång sikt spelar samarbetsanda och attityder en avgörande roll för företagsklimatet. Det har man tagit fasta på i Alingsås. Navet för samverkan är Alingsås Futurum. Företagare, politiker och tjänstemän samarbetar intimt för att förbättra företagsklimatet. Alingsås har en fullt utvecklad företagslots, politiker har under hösten 2003 genomfört en stor mängd företagsbesök och mycket mera. Kommunen förbättrar samtliga värden i årets företagarenkät och stiger 88 platser till plats 37 i rankinglistan.

Dorotea är en liten kommun i Västerbottens inland med stor framtidstro. Polarvagnens närvaro i kommunen har lett till följetableringar, vilket i sin tur har givit arbetstillfällen och inflyttning. Det finns en uttalad vilja att nå framgång, vilket i sin tur föder positiva attityder. Företagarna ger kommunen kraftigt förbättrade omdömen i årets företagarenkät. Kommunen stiger med 84 platser och hamnar på plats 68.

Den gamla bruksorten Fagersta tillhör också de kommuner som arbetat långsiktigt och målmedvetet med att förbättra företagsklimatet. Kommunen har bland annat vunnit pris för samarbete mellan skola och näringsliv. Kommunen hamnar på plats 141 och stiger därmed 75 platser. Attityder, kommunens service, låg förekomst av osund konkurrens bidrar till lyftet. Det kan noteras att Fagersta och Kristinehamn var de enda kommunerna som genomförde skattesänkningar inför 2004.

Markaryd, en av 2003 års raketer, fortsätter att stiga med 52 platser och hamnar på plats 63. Kommunen har infört tjänstegarantier och får mycket goda värden vad gäller kommunala politikernas och tjänstemäns attityder samt kommunal service, regler och byråkrati.

Sjunkbomber

Trosa är den kommun som fallit mest i jämförelse med 2003 års ranking och hamnar på plats 191. Kommunen ras - med 157 platser - kan förklaras i huvudsak av två faktorer. För det första avstannade dialogen mellan kommunen och de lokala företagen i och med maktskiftet i Trosa. Detta ledde till en hätsk ordväxling mellan företrädare för kommunen och de lokala företagen i media. För det andra har den politiska majoriteten kraftfullt börjat dra in entreprenadavtal och återkommunalisera tidigare utlagd verksamhet. Detta sänder negativa signaler till de lokala företagen.

Hylte i Halland faller 108 platser - trots att kommunen arbetar hårt för att förbättra företagsklimatet. En förklaring är att kommunen drabbats av ett ras i nyföretagandet och där intar jumboplatsen. Kommunen har få invånare med högre utbildningsnivå. Dessutom några av landets allra sämsta värden för infrastruktur. Företagen bedömer tillgången på kompetent arbetskraft som dålig.

Eslöv faller 97 platser till följd av försämrade attityder, kommunens service samt regler och byråkrati. Även det sammanfattande omdömet faller. Kommunen genomgick en strukturomvandling då Volvo Excavator för ett antal år sedan la ner sin verksamhet. Omvandlingen sköttes föredömligt från kommunens sida. Men det förefaller som om kommunen inte har förmått att arbeta uthålligt och långsiktigt med det lokala företagsklimatet.

Strömstad går kräftgång och faller med 91 placeringar. Kommunen får försämrade värden på attityder, kommunens service, regler och byråkrati samt infrastruktur. Det sammanfattande omdömet sjunker. Strömstad tillhör också den

relativt lilla skara kommuner som får ett sämre sammanfattande omdöme av företagarna. Kommunen får också ett lågt betyg vad gäller konkurrensutsättning och entreprenadlösningar.

Luleå faller 85 platser till följd av låg andel marknadsförsörjning och tillika låga värden för driftentreprenader. Därtill ger företagarna sämre omdömen kring attityder, kommunens service samt regler och byråkrati. Luleå kommun har nu bestämt sig för att aktivt arbeta för ett bättre företagsklimat. Vi hoppas att det ger resultat.

Att Katrineholm faller med 81 placeringar beror på försämrade attityder, service, kommunala regler och ett sämre sammanfattande omdöme. Kommunen får också låga värden vad gäller konkurrensutsättning och driftentreprenader. Kommunen har drabbats av problem i kölvattnet av flera företagsnedläggningar; Scantias busstillverkning, Ericsson och Flextronics. Kommunledningen uttalade stora ambitioner om förändringsvilja inför valet 2002. Efter några försök verkar nu ambitionerna ha mattats. I höstas fick Katrineholm sin första statliga myndighet Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring, IAF. Nyföretagandet är lågt.

MISSNÖJE I STORSTÄDER

Storstadskommunerna Malmö (62), Göteborg (86) och Stockholm (114) faller genomgående något i 2004 års ranking. Om vi endast hade rankat den hårda statistikdelen, hade Stockholm avgått med den totala segern.

Men företagsklimatet bestäms av mer än hårda faktorer. Företagare agerar efter hur de bedömer villkoren för företagande. Attityder spelar en stor roll för var och hur man väljer att etablera sig och växa. I alla tre städerna bedömer företagarna allmänhetens attityder som likvärdiga. Därefter skiljer sig resultaten markant åt. Stockholm förlorar till Malmö och Göteborg på grund av avsevärt mycket sämre omdömen i enkäterna.

Det betyg företagarna i Stockholm ger den egna kommunens företagsklimat är på flertalet punkter uppseendeväckande dåligt. När det gäller kommunens regler och byråkrati får bara tre kommuner sämre betyg. Nästan lika illa är det enligt företagarna med kommunpolitikernas och kommuntjänstemännens attityder till företagande. Också medias och skolans attityder till företagande får underkänt. Bra betyg i enkäten får Stockholm bara för tillgången på kompetent arbetskraft liksom tele- och IT-nät.

Göteborg och framför allt Malmö får bättre betyg av sina företagare. Men på flertalet områden ligger medelbetygen ändå klart under genomsnittet för samtliga kommuner.

DE LÄRDA KOMMUNERNA

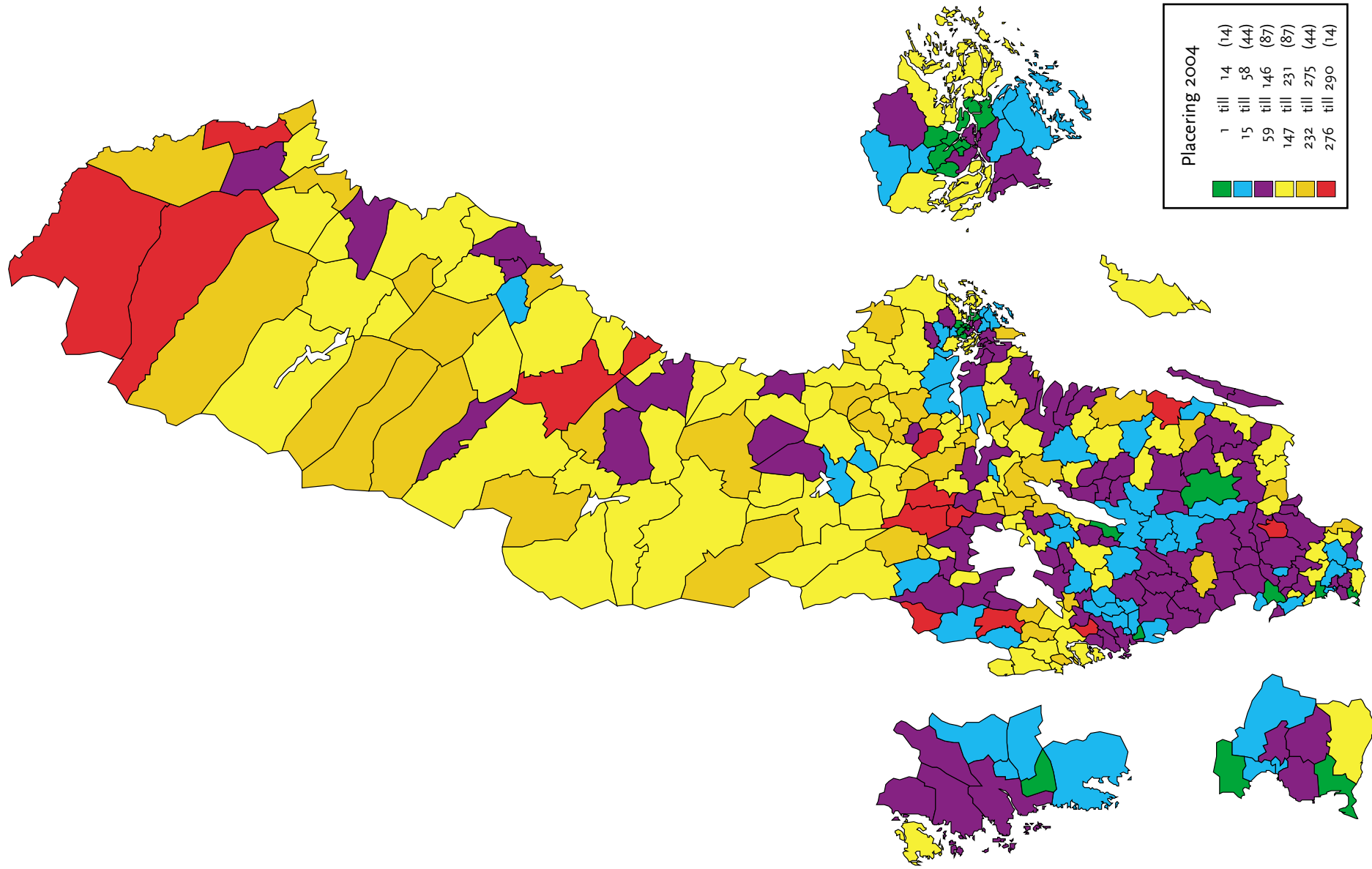
I år har vi specialstuderat universitets- och högskoleorter. Argument som ofta möter oss när vi diskuterar företagsklimatet i större städer är att de inte kan få ett bra företagsklimat på grund av en stor offentlig sektor. De har visserligen en hög utbildningsnivå men många anställda arbetar på lasarettet, universitetet eller högskolan. Ofta är städerna också residensstäder med allt vad detta innebär i form av domstolar, länsstyrelser med mera.

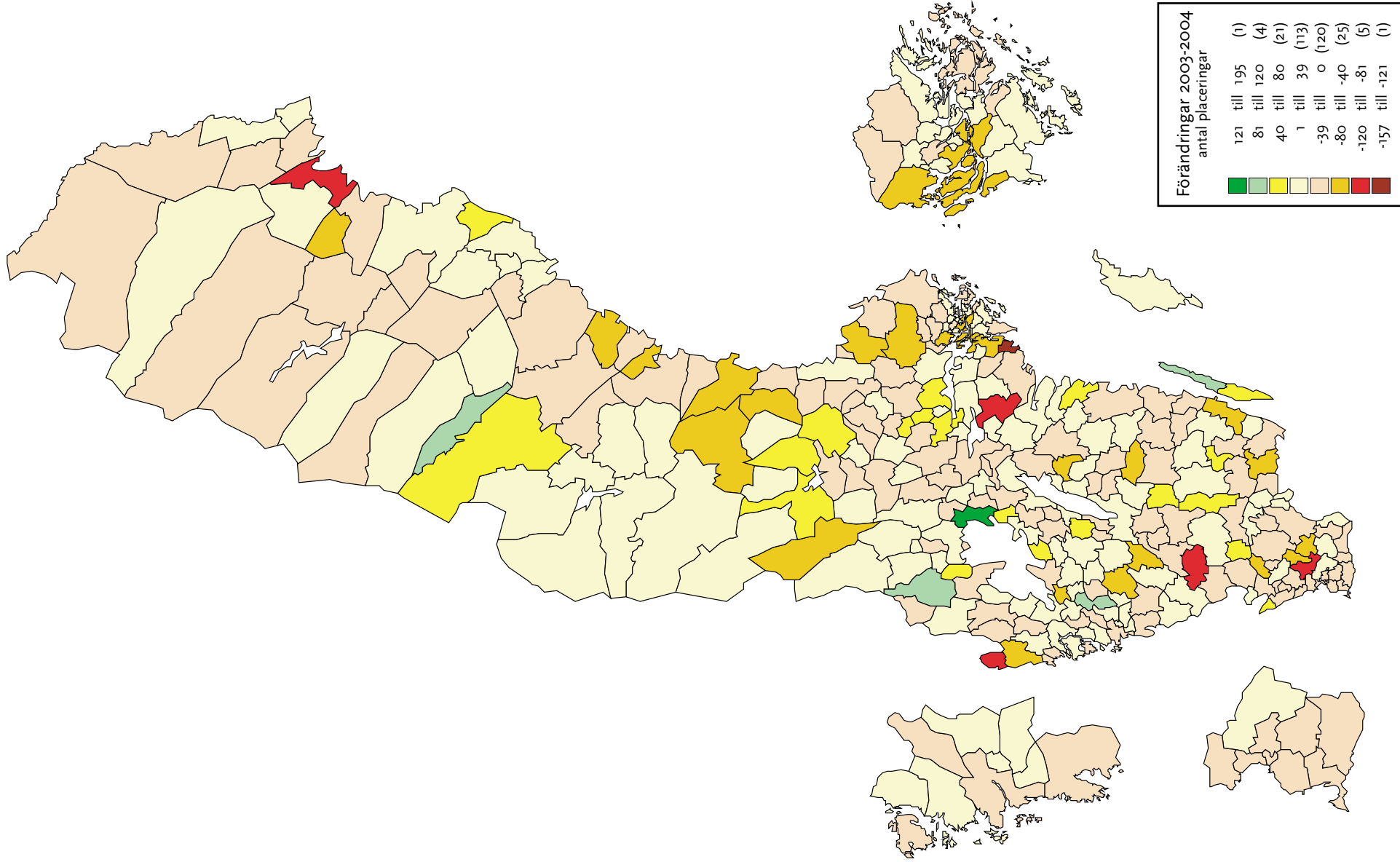
Vid närmare studier av företagsklimatet i dessa kommuner visar det sig att det även här skiljer sig markant åt. Av våra universitetsstäder⁴ (där Stockholm och Göteborg undantagits eftersom de kommenteras ovan i texten) har Växjö det bästa företagsklimatet, följd av Linköping. Klart sämst är Uppsala som har jämförbara attitydvärden med Stockholm. Varför är det så? Naturligtvis kan vi bara spekulera, men både Växjö och Linköping är i jämförelse med Uppsala relativt unga universitetsorter. Där har universitetet funnit sin roll som komplement i samhällsstrukturen och påverkats av sin omgivning. I Uppsala däremot har universitetet mer präglat än präglat av omgivningen.

Vi har även genomfört en likadan analys av ett antal högskoleorter⁵. Bäst företagsklimat bland dessa har föga överraskande Jönköping, även om det svaga resultatet hur företagarna uppfattar kommunpolitikernas attityder till företagande förvånar. Jönköping ligger i hjärtat av småföretagarsverige. Eskilstuna följer tätt därpå och kan glädjas åt bättre attityder hos både kommunpolitiker och kommunala tjänstemän till företagande än i Jönköping. Dessutom har kommunen minst problem med osund konkurrens och är bäst av de jämförda orterna när det kommer till vägnät, tåg- och flygförbindelser. Sämst i gruppen är Luleå som i enkätmomentet kan jämföras med Uppsala, som dock har bättre resultat i statistikdelen av rankingen.

⁴ Universitetsstäderna som jämförts är Lund, Växjö, Linköping, Karlstad, Örebro, Uppsala och Umeå.

⁵ Högskoleorterna som jämförts är Luleå, Skellefteå, Sundsvall, Östersund, Gävle, Falun, Västerås, Eskilstuna, Norrköping, Jönköping, Skövde, Halmstad och Karlskrona.

SJU STEG TILL ETT BÄTTRE FÖRETAGSKLIMAT

Det finns en rad konkreta åtgärder som kommuner kan vidta för att förbättra företagsklimatet. Här är några exempel:

1. Se till att kommunpolitiker och kommundienstämman oftare träffar företagare i deras vardagsmiljö. Det ser nästan åtta av tio företagare som en viktig åtgärd.
2. Ta bort onödiga regler och förenkla krångliga. Tre av fem företagare anser att det är viktigt.
3. Avveckla kommunal verksamhet som på ett osunt sätt konkurrerar med privata företag. Två av tre företagare tycker att det är en angelägen åtgärd.
4. Inrätta en kontaktpunkt för företagets kontakter med kommunen, en så kallad One Stop Shop eller företagslots. Mer än tre av fem företagare efterlyser en sådan kontaktpunkt.
5. Förkorta handläggningstiderna för kommunala tillstånd. Två av tre företagare ser det som viktigt.
6. Lägg ut mer kommunal verksamhet på entreprenad. Mer än varannan företagare anser att det är angeläget.
7. Förbättra samverkan mellan utbildningsväsende och företag. Det tycker tre av fyra företagare är viktigt.

Vi hjälper till

Svenskt Näringsliv arbetar med att förbättra förutsättningarna för företagande såväl nationellt som lokalt. Vi identifierar problem och kommer med konstruktiva förslag till lösningar.

Svenskt Näringslivs regionkontor anordnar bland annat kommundialoger där ledande kommunpolitiker, tjänstemän, företagare och representanter från Svenskt Näringsliv deltar. I dialogerna utgör enkätsvaren tillsammans med data ur databasen Näringslivets Kommunfakta – www.kfakta.se – en bred kunskaps- och diskussionsgrund.

Syftet med dialogerna är att skapa mötesplatser där vikten av ett gott företagsklimat, förutsättningar för företagande och hur dessa skall förbättras diskuteras. Vi arbetar också på andra sätt med att sprida kunskap om framgångsrika åtgärder för bättre lokalt företagsklimat. Vill du veta mer om lokalt företagsklimat? Gå in på www.svensktnaringsliv.se, Vi arbetar med, Lokalt företagsklimat.

Så här har vi räknat

I år har vi förfinat metoden för poängfördelningen mellan landets kommuner. Den nya metoden innebär raka rör mellan placering och poäng vilket gör den både tydligare och mer rättvis.

Observera att de faktorer som ingår är exakt desamma som tidigare. Faktorernas respektive vikt i beräkningen av rankingen är också oförändrade.

Metoden tar avstamp i Svenskt Näringslivs definition av företagsklimat. Definitionen lyder kortfattat: ”Summan av de attityder, regler, institutioner och kunskaper som möter företagaren i vardagen.” Rankingens byggs både på företagares uppfattningar om företagsklimatet och på statistiska faktorer. Rankingens baseras på tre block:

- Basfaktorer
- Enkät svar
- Företagarnas sammanfattande omdöme av företagsklimatet

Dessa tre block väger en tredjedel var och har därmed lika stor betydelse i den sammanvägda bedömningen av förutsättningarna för företagande.

Blocken ”basfaktorer” och ”enkät svar” innehåller sex faktorer vardera. Det tredje blocket består enbart av företagarnas sammanfattande omdöme av företagsklimatet. På grund av den stora betydelsen av företagarnas omdöme av företagsklimatet har vi tillmätt denna faktor samma vikt som de andra två blocken.

Tillsammans bildar dessa tre block de sammanlagda förutsättningarna för företagande.

Basfaktorer	Enkät svar	Företagarnas omdöme
Marknadsförsörjning	Attityder	Sammanfattande omdöme
Kommunalskatt	Tillgång på kompetent arbetskraft	
Entreprenader	Infrastruktur	
Högre utbildning	Kommunal service	
Nyföretagande	Kommunala regler	
Företagande	Osund konkurrens	

DE TRE BLOCKEN

BASFAKTORER Hög marknadsförsörjning, låg kommunal skattesats, stor andel kommunal verksamhet utlagd på entreprenad i privat drift, hög andel högutbildade, högt nyföretagande och hög andel företagande ger högre placering. Dessa faktorer är senast tillgängliga statistiska data från Statistiska Centralbyrån.

ENKÄTSVAR Goda attityder till företagande, bra tillgång på kompetent arbetskraft, god infrastruktur, bra kommunal service till företagen, enkla kommunala regler och låg byråkrati och låg osund konkurrens ger högre placering. Dessa faktorer kommer från den omfattande enkätundersökning som SCB genomförde under perioden september 2003 – april 2004 där drygt 41 000 företagare svarade på frågor om företagsklimatet i den egna kommunen.

FÖRETAGARNAS OMDÖME Det tredje blocket företagarnas omdöme är också hämtat från enkätundersökningen. Företagarna har bedömt hur bra företagsklimatet är i deras kommun, på en skala från 1 – 6, där 1 motsvarar Dåligt och 6 motsvarar Utmärkt. Kommunerna får poäng efter det genomsnittliga betyget.

POÄNGFÖRDELNINGEN

Med den nya metoden får den bästa kommunen inom varje faktor 290 poäng, den näst bästa 289 poäng, den tredje bästa 288 poäng och så vidare till den sämsta kommunen som får en poäng.

Antalet poäng en kommun får speglar alltså exakt hur kommunen placerat sig i förhållande till de andra kommunerna för den aktuella faktorn.

Blocken ”basfaktorer” och ”enkät svar” innehåller vardera sex faktorer. För vart och ett av de båda blocken är alltså den maximala poängen 1740 poäng (6 faktorer gånger 290 poäng).

Det tredje blocket ”företagarnas omdöme” innehåller den viktiga faktorn ”företagarnas sammanfattande omdöme”. Där multipliceras den erhållna poängen med 6. Därmed uppgår maxpoängen för även det blocket till 1740 poäng. Alltså uppgår den högsta möjliga poängsumman till 5220 poäng. Poängen läggs samman och kommunerna rankas sedan efter det totala resultatet.

Med den tidigare metoden fick kommunerna poäng efter inom vilket av sex intervall de placerat sig för respektive faktor. Alla kommuner inom ett intervall fick samma poäng. Det gjorde att ett förändrat statistiskt värde eller enkätbetyg bara resulterade i en lägre eller högre poäng om förändringen gjorde att kommunen hamnade i ett annat intervall än tidigare.

Den gamla poängberäkningen medförde även vissa tröskeffekter när en kommun som legat nära en intervallgräns steg eller föll en eller ett fåtal platser på grund av en liten förändring i värde och därmed bytte intervall. (Den gamla beräkningsmodellen finns beskriven på www.svensktnaringsliv.se under rubriken ”Lokalt företagsklimat”).

På grund av poängberäkningsbytet krävs viss försiktighet vid jämförelser med tidigare rankingar.

Företagsklimatet i kommunerna 2004

På www.kfakta.se kan du under rubriken ”ranking” se listan från topp till botten. Klicka på ett kommunnamn i rankingen för att se hur kommunen placerar sig i respektive delfaktor. Knivsta blev en egen kommun först 1 januari 2003. Därför saknas uppgifter om marknadsförsörjning och om hur stor andel av kommunens verksamhet som drivs av privata företag på entreprenad. Vi har trots detta valt att ha med Knivsta i rankingen.

KOMMUN	PLACERING (2003)	KOMMUN	PLACERING (2003)	KOMMUN	PLACERING (2003)
Ale	116 (110)	Arvidsjaur	180 (170)	Bjurholm	33 (18)
Alingsås	37 (125)	Arvika	90 (198)	Bjuv	205 (178)
Alvesta	52 (120)	Askersund	257 (265)	Boden	184 (208)
Aneby	73 (54)	Avesta	169 (195)	Bollebygd	21 (49)
Arboga	268 (276)	Bengtstors	288 (279)	Bollnäs	225 (176)
Arjeplog	200 (163)	Berg	223 (226)	Borgholm	110 (224)

KOMMUN	PLACERING (2003)	KOMMUN	PLACERING (2003)	KOMMUN	PLACERING (2003)	KOMMUN	PLACERING (2003)	KOMMUN	PLACERING (2003)	KOMMUN	PLACERING (2003)
Borlänge	51 (81)	Hammarö	67 (57)	Kungälv	80 (95)	Norrälje	176 (154)	Strömstad	183 (92)	Vara	53 (91)
Borås	88 (48)	Haninge	32 (36)	Kävlinge	14 (9)	Norsjö	250 (229)	Strömsund	222 (287)	Varberg	72 (84)
Botkyrka	104 (108)	Haparanda	260 (284)	Köping	167 (215)	Nybro	113 (134)	Sundbyberg	10 (42)	Vaxholm	152 (169)
Boxholm	106 (137)	Heby	218 (203)	Laholm	65 (52)	Nykvarn	66 (72)	Sundsvall	126 (87)	Vellinge	2 (1)
Bromölla	111 (125)	Hedemora	253 (246)	Landskrona	174 (156)	Nyköping	85 (74)	Sunne	26 (54)	Vetlanda	105 (82)
Bräcke	91 (108)	Helsingborg	36 (17)	Laxå	251 (213)	Nynäshamn	233 (203)	Surahammar	244 (286)	Vilhelmina	254 (258)
Burlöv	42 (29)	Herrljunga	150 (157)	Lekeberg	160 (175)	Nässjö	30 (45)	Svalöv	135 (118)	Vimmerby	28 (58)
Båstad	57 (64)	Hjo	163 (187)	Leksand	25 (20)	Ockelbo	231 (220)	Svedala	100 (78)	Vindeln	170 (197)
Dals-Ed	58 (19)	Hofors	247 (233)	Lerum	27 (45)	Olofström	187 (218)	Svenljunga	109 (120)	Vingåker	216 (250)
Danderyd	5 (6)	Huddinge	47 (66)	Lessebo	156 (201)	Orsa	173 (206)	Säffle	99 (76)	Värgårda	17 (15)
Degerfors	239 (223)	Hudiksvall	232 (185)	Lidingö	7 (10)	Orust	199 (201)	Säter	201 (162)	Vänersborg	228 (240)
Dorotea	68 (152)	Hultsfred	209 (203)	Lidköping	74 (43)	Osby	77 (96)	Sävsjö	69 (111)	Vännäs	142 (161)
Eda	289 (264)	Hylte	256 (148)	Lilla Edet	290 (274)	Oskarshamn	285 (257)	Söderhamn	140 (113)	Värmdö	186 (154)
Ekerö	148 (83)	Håbo	40 (40)	Lindesberg	271 (240)	Ovanåker	137 (157)	Söderköping	102 (122)	Värnamo	16 (8)
Eksjö	202 (147)	Hällefors	284 (282)	Linköping	54 (53)	Oxelösund	245 (229)	Södertälje	133 (89)	Västervik	242 (242)
Emmaboda	94 (85)	Härjedalen	175 (179)	Ljungby	70 (92)	Pajala	249 (247)	Sölvesborg	103 (125)	Västerås	20 (68)
Enköping	41 (80)	Härnösand	283 (280)	Ljusdal	261 (195)	Partille	44 (73)	Tanum	208 (167)	Växjö	13 (30)
Eskilstuna	43 (56)	Härryda	18 (39)	Ljusnarsberg	246 (270)	Perstorp	46 (27)	Tibro	38 (32)	Ydre	98 (97)
Eslöv	182 (85)	Hässleholm	118 (89)	Lomma	45 (41)	Piteå	132 (104)	Tidaholm	131 (192)	Ystad	95 (62)
Essunga	82 (87)	Höganäs	71 (133)	Ludvika	213 (207)	Ragunda	275 (256)	Tierp	192 (124)	Åmål	136 (174)
Fagersta	141 (216)	Högsby	272 (270)	Luleå	237 (152)	Robertsfors	185 (239)	Timrå	158 (115)	Ånge	220 (259)
Falkenberg	139 (149)	Hörby	149 (105)	Lund	55 (63)	Ronneby	188 (112)	Tingsryd	122 (101)	Åre	154 (157)
Falköping	165 (180)	Höör	145 (98)	Lycksele	243 (222)	Rättvik	125 (168)	Tjörn	194 (191)	Årjäng	50 (60)
Falun	177 (235)	Jokkmokk	267 (253)	Lysekil	236 (228)	Sala	252 (249)	Tomelilla	178 (164)	Åsele	189 (227)
Filipstad	287 (289)	Järfälla	12 (24)	Malmö	62 (50)	Salem	121 (79)	Torsby	206 (219)	Åstorp	87 (50)
Finspång	171 (188)	Jönköping	24 (38)	Malung	219 (143)	Sandviken	235 (212)	Torsås	130 (140)	Åtvidaberg	217 (234)
Flen	214 (232)	Kalix	168 (139)	Malå	196 (188)	Sigtuna	34 (27)	Tranemo	81 (31)	Älmhult	64 (47)
Forshaga	153 (141)	Kalmar	179 (132)	Mariestad	172 (184)	Simrishamn	234 (237)	Tranås	84 (61)	Älvdalen	266 (281)
Färgelanda	255 (245)	Karlsborg	276 (288)	Mark	144 (129)	Sjöbo	48 (65)	Trelleborg	166 (165)	Älvkarleby	264 (231)
Gagnef	190 (190)	Karlshamn	269 (252)	Markaryd	63 (115)	Skara	123 (150)	Trollhättan	101 (123)	Älvsbyn	230 (176)
Gislaved	134 (99)	Karlskoga	75 (76)	Mellerud	240 (259)	Skellefteå	162 (192)	Trosa	191 (34)	Ängelholm	8 (7)
Gnesta	147 (146)	Karlskrona	159 (145)	Mjölby	157 (102)	Skinnskatteberg	281 (267)	Tyresö	39 (22)	Öckerö	93 (99)
Gnosjö	29 (13)	Karlstad	61 (70)	Mora	161 (214)	Skurup	49 (43)	Täby	3 (4)	Ödeshög	97 (136)
Gotland	226 (243)	Katrineholm	263 (182)	Motala	270 (250)	Skövde	56 (33)	Töreboda	60 (58)	Örebro	112 (105)
Grums	181 (225)	Kil	96 (114)	Mullsjö	92 (67)	Smedjebacken	229 (254)	Uddevalla	197 (199)	Örkelljunga	78 (35)
Grästorp	259 (186)	Kinda	207 (211)	Munkedal	212 (216)	Sollefteå	286 (277)	Ulricehamn	23 (26)	Örnsköldsvik	151 (137)
Gullspång	210 (269)	Kiruna	280 (266)	Munkfors	265 (272)	Sollentuna	4 (2)	Umeå	108 (119)	Östersund	146 (173)
Gällivare	282 (284)	Klippan	107 (115)	Mölnadal	9 (21)	Solna	1 (3)	Upplands-Bro	211 (160)	Österåker	164 (172)
Gävle	203 (236)	Knivsta ¹	129	Mönsterås	22 (14)	Sorsele	262 (268)	Upplands-Väsby	15 (25)	Östhammar	258 (243)
Göteborg	86 (69)	Kramfors	227 (181)	Mörbylånga	143 (221)	Sotenäs	195 (183)	Uppsala	198 (131)	Östra Göinge	278 (262)
Götene	89 (150)	Kristianstad	115 (102)	Nacka	6 (11)	Staffanstorps	76 (75)	Uppvidinge	127 (130)	Överkalix	138 (135)
Habo	11 (5)	Kristinehamn	78 (273)	Nora	215 (194)	Stenungsund	83 (92)	Vadstena	119 (143)	Övertorneå	279 (283)
Hagfors	241 (274)	Krokom	238 (255)	Norberg	273 (261)	Stockholm	114 (70)	Vaggeryd	31 (12)		
Hallsberg	224 (199)	Kumla	35 (22)	Nordanstig	193 (166)	Storfors	277 (262)	Valdemarsvik	117 (171)		
Hallstahammar	221 (237)	Kungsbacka	19 (16)	Nordmaling	274 (278)	Storuman	248 (248)	Vallentuna	120 (107)		
Halmstad	59 (37)	Kungsör	155 (208)	Norrköping	128 (142)	Strängnäs	124 (125)	Vansbro	204 (210)		

¹ Knivsta blev en egen kommun först 1 januari 2003. Därför saknas uppgifter om marknadsförsörjning och om hur stor andel av kommunens verksamhet som drivs av privata företag på entreprenad. Vi har trots detta valt att ha med Knivsta i rankingen.